

Datum: 19.07.2015
Medij: Politika
Rubrika: Magazin
Autori: D.Stevanović
Teme: Etnografski muzej Srbije

Napomena:
Površina:656
Tiraž:0

Naslov: Dodole nekad za kišu, danas za zabavu

Strana: 25

Додоле некад за кишу, данас за забаву

У српском фолклору ови обреди се све више занемарују и заборављају, а уместо наших све је више маске по узору на карневале из медитеранских земаља или Бразила, каже етнолог др Весна Марјановић

Изложба у Етнографском музеју

Фото Зоран Кршљанин

Код већине словенских народа карневале, као фолклорни обреди који су некада служили за истеривање злих сила и за утицај на буђење вегетације, сачували су се до данас и надградили сходно времену, представљајући интегративни контекст заједница. Маске су свуда сачињене од сличног материјала, у поворкама се могу видети ликови животиња, најчешће медведа или коза, и наравно увек су присутни покладни сватови – маске младе и младожење.

У српском фолклору ови обреди су углавном маргинализовани, а тамо где су се и очували носиоци су деца. Ликови из архаичних поворки су углавном заборављени, а уводе се нови облици маскирања по узору на карневале из медитеранских земаља или Бразила, истиче др Весна Марјановић, музејски саветник у Етнографском музеју у Београду, који је била домаћин изложбе „Словенски карневале”, која се вечерас за-

вршава. Аутори су кустоси из 12 музеја словенских земаља, а организатор Форум словенских култура. Изложба са овом тематиком први пут одржана је прошле године у Паризу, затим се преселила у Словенију и Хрватску, до краја наредне године биће представљена и у другим земљама чланицама Форума, а касније и у Бразилу и Белгији.

Како истиче др Марјановић, карневалске манифестације код већине народа Европе су веома важан сегмент културе. Третирани заједничким наслеђем „старе” Европе, маскирање и други ритуали су у процесима сукцесија култура опстали до данас. Ово је посебно истакнуто у заједничком пројекту великог броја европских и свих балканских земаља који је носио назив „Карневал – краљ Европе” реализованом од 2008. до 2011. године.

Од свих ритуала, народ се најјасније сећа додола. У доба великих суша, током лета, када усевима треба влаге, додоле

Ритуали су опстали до данас

преносном магијом призивају кишу. Међутим, и овај обичај губи некадашњи магијско-религијски моменат.

– Обичаји су се трансформисали, и нико не верује да ће им ритуали ове врсте донети плодност поља, или ће маскирани помоћи да падне киша, али у бити човека је да размишља да ништа не кошта ако покуша, јер ако му то не помогне, не може ни да шкоди. Оваква ритуална окупљања данас служе да се људи друже, окупе и забаве – каже наша саговорница, ауторка књиге „Маске, маскирање и ритуали у Србији“.

Поред познатих традиционалних обреда, постоје и нове форме маскирања, као што су улични карневали, школски маскенибали, спортска маскирања, и политички ритуали. Али, додаје, и даље живе предања о турском ропству, о променама крсне славе или бежању од крвне освете или освете због убиства неког аге и слично, предања и митови о настанку разних ме-

Уметност маскирања

своја искуства др Марјановић и додаје да то није само наша особеност.

Занимљиво је и да су неки аутори дошли до закључка да упркос раширеном веровању Словени нису веровали у судбину, осим да суђаје одређују животну нит човеку по рођењу, што је преузето из античке митологије. Словени су сматрали да човек сопственим деловањем има моћ да утиче на будућност. Овом веровању пише Прокопије из Кесарије у 6. веку: „Не знају за судбину и не допуштају да она игра икакву улогу у људским стварима. Када им услед болести или рата припрети опасност од смрти, они се заветују да ће, ако се спасу, одмах принети богу жртву. И чим се спасу, они то доиста и чине и верују да су том понудом богу себи живот откупили.“

Ово „непризнавање судбине“ не доводи у питање разлоге за предвиђање будућности, јер то што се будућност може изменити индивидуалним деловањем чини њено познавање још битнијим. Ипак, наведено сведочанство заиста много говори о карактеру Словена и њиховој предузимљивости, о непристајању на покорвање судбини какву не желе. Они су били спремни да се боре и труде како би променили оно што их чека, дакле, да се боре да искују сопствену будућност, а то је особина вредна поштовања која је омогућила словенским народима да преживе бројне тешке периоде у својој историји.

Д. Стевановић

Фото Анђелко Васиљевић

Весна Марјановић

ста, о улози Св. Саве или Карађорђа.

– То су ми на терену приповедали и сасвим млади, па се одмах може уочити да је митологема важна у креирању идентитета. Осим тога, склоност давања природи нарочитих својстава, као што су на пример, чудотворни извори или света места, још постоји, мада смо у 21. веку. Често се преносе и митови о „закопаном благу“ па се може чути да на појединим местима и данас народ копа не би ли пронашао ћуп злата као што су га пронашли Тарабићи – преноси

Део масовне културе

Карневал је зимско-пролећни, колективни и јавни спектакл усмерен на прослављање живота и дочекивање пролећа, тј. буђења природе, врста масовне, специфичне игре у којој учествује добровољно цела заједница без обзира на пол, старост и статус у друштву, с прихваћеним правилима понашања која су само на први поглед бесмислена. У српској култури карневал има делимични еквивалент у скупу догађања у месопусту, месницама, или о Белој недељи, последњем дану пред Ускршњи пост. Данас је карневал „ушао“ у Србију као производ савремене, масовне културне политике коју је произвело савремено друштво и изградило га по својој мери, каже ауторка изложбе у Етнографском музеју др Весна Марјановић.